

**VIII. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ'NDEN
İZLENİMLER
(16-18 Haziran 2004, Sivas-Divriği)**

Levent ÖZTÜRK*

Bu sene sekizincisi düzenlenen Türk Tıp Tarihi Kongresi, 16-18 Haziran 2004 tarihleri arasında Sivas ve ilçesi Divriği kentlerinde gerçekleştirildi. 16-17 Haziran tarihleri arasında “Kültür ve Tarih Kenti” Sivas'ta yapılan Açılış Töreni, Konferanslar ve Bilimsel Sunular ile 18 Haziran 2004'te bir o kadar tarih kokan Divriği'de gerçekleşen Kapanış Töreni ve Konferanslar büyük bir ilgi uyandırdı.

Türk Tıp Tarihi Kurumu, İ. Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı, Sivas Valiliği, Sivas Belediyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Divriği Kaymakamlığı, Divriği Belediyesi, Divriği Tabiat Varlıklarını Koruma ve Sosyal Yardımlaşma Derneği ve Divriği Kültür Derneği'nin ortak gayretleriyle düzenlenen *VIII. Türk Tıp Tarihi Kongresi*'nin; Kongre Başkanı Prof. Dr. Nil Sarı, Kongre Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Ayten ALTINTAŞ, Kongre Sekreteri Dr. İnci HOT ve Süheyl ÜNVER Nakışhanesi'nin ortaklaşa yürüttükleri çalışmanın mükemmel bir semeresi olması kongreye damgasını vuran en önemli noktalardan birisiydi.

UNESCO tarafından Türkiye'de korunacak başlıca eser olarak tüm tarihi eserler arasından Divriği Darüşşifası'nın seçilmiş olması bir yana Divriğililerin bu kongreye gösterdikleri ilgi hatıralardan silinmeyecek kadar güçlüydü.

16 Haziran 2004 Çarşamba

* Sakarya Üniv. İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Doç. Dr., lozturk@sakarya.edu.tr, lozturk@hotmail.com

16 Haziran 2004 tarihinde Sivas Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenlenen Kongre Açılış Töreni'nde gerçekleştirilen protokol konuşmalarından sonra Süheyl Ünver Nakışhanesi tarafından hazırlanan Sivas ve Divriği Sergisi gezildi.

Öğleden sonra Cumhuriyet Üniversitesi Kültür Merkezi'nde sunulan konferanslarla *I. Oturum* başladı. Müjgan Üçer tarafından Tıp Tarihimizde Sivas; Ali Haydar Bayat tarafından Sivas ve Divriği Dârüşşifâlarındaki İnsan Figürlerinin İkonografik Açıklaması ve Kaynakları; Necdet Sakaoğlu tarafından Selçuklu Payitahtı, Osmanlı Eyalet Merkezi Sivas; Mahir Tevrüz tarafından Selçuklu'dan-Cumhuriyet'e Üniversitesi; Ali İnsanov tarafından Azerbaycan Tıbbına Tarihsel Bakış; Ayşegül Demirhan Erdemir tarafından Uluslararası Geleneksel Asya Tıp Derneği Hakkında; Fethiye Erbay tarafından ise Divriği Ulucami ve Darüşşifası'nın Yeniden Fonksiyonlandırılması başlıklı konferanslar sunuldu.

Konferanslar arasında Azerbaycan Sağlık Bakanı Ord. Prof. Dr. Ali İnsanov'un Türklere, Türklüğe ve Türk Tarihine hasret dolu sözlerinin apayrı bir yönü vardı. Onun 15 Eylül 1918 yılında Nuri Paşa komutasında Azerbaycan'a gelerek Bakü'yü kurtarıp şehit olan ve Azerbaycanlı kardeşleri tarafından kendisi için mezar yaptırılarak taşına ismi yazılan Sivaslı Mehmed'in, 1920 Rus işgali sırasında mezarının düzlenmiş olmasına rağmen 2001 yılında Türk işadamları tarafından yaptırılan devlet hastanesinin kazı çalışmaları esnasında mezarının tekrar ortaya çıkmasıyla ilgili hatırası ise salonda bulunan herkesi büyük bir heyecana boğdu.

15.30'da başlayan *II. Oturum* üç ayrı salonda sürdürüldü. *II. Oturum A Salonu*'nda Gönül Cantay, Sivas ve Divriği Darüşşifaları; Kamil Şahin, Divriği Dârüşşifası, Vakfiye, Kitabe ve Sikkelerle Bir Karşılaştırılması; Ruhan Özyaygün, Divriği Ulu Camii Ve Darüşşifası; Sabri Koz, Mehmet Yusuf Akyurt ve Unutulmuş Bir Risalesi: Divriği Şehri; Nuran Yıldırım-Suzan Bozkurt, Sivas ve Çevresinde Kolera; Murat Aksu, Sivas Sıhhi Müesseseleri ve Aşı Üretimindeki Yeri; Nilüfer Umut Köylüoğlu-Neriman Köylüoğlu, Edirne'de Osmanlı Taş Eserleri Üzerindeki Hayvan Motiflerinin Sivas'taki Selçuklu Eserleriyle Karşılaştırılması; Betül Bakır-İbrahim Başağaoğlu, Anadolu Selçuklu Darüşşifaları ve Özellikle Divriği Turan Melik Darüşşifasında Tıbbi Fonksiyonların Mimariyi Biçimlendirmesi adlı tebliğlerini sundular.

II. Oturum B Salonu'nda İsmail Yakıt, Galenos'un Felsefe ve Tıp Ahlakı Konusunda Önemli Bir Eseri: "Erdemli Tabip Bir Filozof Olmak Zorundadır"; Elif Atıcı, Mev'ut Hüküm: Türk Edebiyatında Hasta-Hekim İlişkisinin Tıp Etiği Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Çalışma; Doğan Üvey-Müjgan Üçer,

Bir Asırlık Sivas Numune Eczanesi; Nesrin Çobanoğlu, Hüsnü A. Göksel: Toplumsal Sorumlulukları İle Örnek Bir Hekim; Müjgan Üçer-Suna (Ertekin) Akkaya, Sivashlı Örnek Bir Hekim Op. Dr. Osman Nuri Ertekin; Nüket Büken-Serap Şahinoğlu, Tıp Fakültelerimizdeki Tıp Tarihi Eğitiminin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Ön Çalışma; Zahide Henzel-Selim Kadioğlu, Adana Numune Hastanesi Doktorlarının Tıp Tarihine Aşinalıkları; Gülsel Kavalalı, Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde Bitkisel İlaçlar Araştırma ve Uygulama Merkezi (1995-2003) adlı bildirimlerini sundular.

II. Oturum C Salonu'nda Nejdet Durak, Tarihi Gelişim Süreci İçerisinde Tıp-Etik İlişkisi-Felsefenin Tıp Bilimindeki Yeri-; Mustafa Volkan Kavas, Örgütlendik Ama Nasıl Eyleyeceğiz? Örnek Bir Kurum Olarak Türkiye Biyoetik Derneği'nin Tarihi; Serap Şahinoğlu-Nüket Büken, Ülkemizde Hekim Örgütlerinin Kadın Sorunlarına Yaklaşımı ve Bu Bağlamda Feminist Hareketin Evrimsel Öyküsü; Mehmet Öztürk, Ülkemizdeki Sağlık Hizmetleri Sunumunun Yakın Tarihine Yüksek Yargı Organlarının Kararları ile Bir Bakış; Murat Civaner, Ölüm Fabrikaları: Japon Hekimlerin İnsan Deneyleri ve ABD'nin Suç Ortaklığı; Murat Aksu-Serap Şahinoğlu, Tarihsel Süreç İçerisinde Tüberküloz ve Toplumsal Cinsiyet; Ebru Çevik-Ayşe Tapucu-Şahin Aksoy, Florence Nightingale'in Hemşirelik Öğretilerine Eleştirel Bir Bakış; Hanzade Doğan-İnci Hot tarafından, Difteri Aşısı: Koruyucu Hekimlik Tarihinden Bir Örnek adlı tebliğler sunuldu.

Günün yorgunluğu Sivas Valiliği tarafından ikram edilen ve Burûciye Medresesi'nde yerli ozan ve saz ekiplerinin sunduğu Sivas türküleri eşliğinde yenen bir akşam yemeği ile giderildi.

17 Haziran 2004 Perşembe

Öğleden önce her biri üç ayrı salonda gerçekleştirilen I. ve II. oturumlarda sunulan tebliğ başlıkları şunlardı:

I. Oturum A Salonu: Mustafa Yeğin-Aydan Bilgin, Selçuklu'dan Günümüze Darüşşifaların (Bimarhane) Yeniden İşlevlendirilmesi ve Kullanımı: Divriği Ulucami ve Darüşşifası Örneği; Mustafa Yeğin-Nihan Cilve, Kültürel ve Mimari Mirasın Sürdürülebilirliği, Divriği Yerleşimi; H. Sencer Erkman, Bir XIII. Yüzyıl Sağlık Yapısı Olarak Divriği Darüşşifası'nda Mimari Tasarımı Belirleyen Öğeler; M. Mazıcıoğlu-H. Demir-İ. Özyazgan-E. Aktaş, Anadolu Selçuklu Darüşşifaları İçerisinde Gevher Nesibe Şifaiye'si ve Gıyaseddin Keyhüsrev Tıp Okulu'nun Yeri; Erhan Yoska, Türkiye Selçuklu Tabâbetinde Gayr-i Müslimlerin Yeri; Bilal Ak, Selçuklularda Sağlık Kuruluşları; İnci Hot,

Viyanaya ve Budapeşte’de Yapılan Uluslararası Çocuk Kongresinden İzlenimler. *I. Oturum B Salonu*: Kutlu Özen, Sivas ve Divriği Yöresinde Ruh Ve Sinir Hastalıklarına Bağlı Adak Yerleri; Fatma Pekşen-Ahmet Mahir Pekşen, Sivas Yöresi Sözlü Kültüründe Hastalık ve Sağlık Üzerine Düşünceler; Sevgi Şar-Esin Kahya-Adnan Ataç, Sivas Halk İlaçlarından Bazı Örnekler ve Onların Tarihsel Süreç İçinde Değerlendirilmesi; E. Sedat Arslan-Şükran Sevimli, Sivas Yöresi Veteriner Folklorundan Bir Örnek “Çiçek Hastalığının Şifa Tası İle Tedavisi”; Sibel Gücüyener-Ebru Çevik-Şahin Aksoy, Şanlıurfa’da Geleneksel Tedavi Yöntemleri Uygulayan Kadınlar; Ayten Altıntaş, Hitit Tanrısı Ve Anadolu’nun Şifalı Bitkisi Tarhun. *I. Oturum C Salonu*: Ahmet Sezikli, XIX. Yüzyıl Sonlarında Çorum Gurebâ Hastahanesi; Adnan Ataç-Muharrem Uçar-Nuran Aray, Balkan Savaşında Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyetinin Yürüttüğü Sağlık Hizmetleri; Adnan Ataç-Nuran Aray-Muharrem Uçar, Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyetince Altın Madalya ile Taltif Edilenler; Celil Ender, Hilâl-i Ahmer Himâye-i Etfal ve İstiklal Madalyaları Heykeltıraşı Mesrur İzzet Bey ve Tıpla İlgili Sanat Çalışmaları; Namık Kemal Kurt, Şanizade’nin Cerrahnamesinde Kanser ve Tedavisi; Necmettin Şafak, Osmanlı Tıbbına Göre Bebeğin Anne Sütü ile Beslenmesi; Selman Can, Galata Sarayı Tıbbiyesi’nin İnşasına İlişkin Yeni Bilgiler.

II. Oturum A Salonu’nda Ahmet Güner, Ortaçağ İslâm Dünyasında Tıp Öğretiminin Belgelenmesine Dair Bir Yöntem: Bazı Tıp Kitaplarındaki Diploma/İcazet Örnekleri; Levent Öztürk, İslâm Tarihinde İlk Hastanenin İnşası Meselesi; Alpertunga Kara-Ali Haydar Bayat, İbn Baytar Çevirileri ve Tire Nüshası; Ahmet Ağırakça, İslam Tıp Tarihi Kaynak ve Araştırmalarındaki Bazı Yanlışlıklar; Mustafa Gökçeoğlu, Es-Seyyid Hüseyin’in Tıp Kitabından Bir Fasikül; *II. Oturum B Salonu*’nda Ayşe Nur Gökçe-Dr. Doğan Üvey-Dr. Nermin Yokmaç, Mütareke Yıllarında Tıbbiye Öğrencilerinin Sivas Kongresine Verdikleri Destek; Murat Aksu-Serap Şahinoğlu-Berna Arda, Bir Vasiyet: Moris Şinasi Hastanesi’nin Kuruluşundan Günümüze Değişim Süreci; Kaya Bekiroğlu, K.K.T.C. Sağlık Kurumları; Uğuroğlu Barlas-İbrahim Başağaoğlu, Prof. Dr. Osman Barlas: Tıbbi Adanmış Bir Yaşam; Müjgan Uçer-Adnan Mahiroğulları, Yeni Belgeler Işığında Misyonerlerin Sivas’ta Kurduğu Amerikan Hastanesi; Necati Toprak-İbrahim Başağaoğlu, Cumhuriyet Döneminden Günümüze Sivas’ta Salgın Hastalıklarla Mücadele; *II. Oturum C Salonu*’nda Harid Fedai, Kıbrıs Rençberlerinin Korkulu Rüyası: Çekirge Sürüleri; Mebrure Değer, Diyarbakır Halk Hekimliğinde Göz Hastalıkları; Ayşe Tapucu-Sibel Gücüyener-Şahin Aksoy, Şanlıurfa İlinde Ölümünden Define Kadar Yapılan

Geleneksel Uygulamalara Tarihsel Bir Bakış; Nilüfer Gökçe, Edirne Vilayet Salnamelerine Göre Edirne'nin Sıcak Su ile Tedavi Merkezleri "Kaplıcalar"; Asuman Bolkan, Halk Hekimliğinde Mide Bağırsak Tedavi ve Yöntemi; Özgür Kıran, İsveç Şurubunun Genel Tarihçesi ve Günümüz Adana'sında Kullanımı adlı bildirimlerini sundular.

III. Oturum A Salonu'nda Mehmet Tuğrul Cabioğlu-Neyhan Ergene, Akupunktur Türk Buluşu mudur; Cavit Olgun-Selim Kadıoğlu, Mevlana'nın Mesnevisi'nde Hastalar ve Hekimler; Hüseyin Kayhan, Beylikler Devri Anadolu'sunda Tıp Bilimi ve Hekimler Hakkında Notlar; Şükran Sevimli-E. Sedat Arslan, Türk Destanlarında Sağlık Temasının Değerlendirilmesi; Serap Şahinoğlu-Murat Aksu-Murat Civaner-M. Volkan Kavas-M. Levent Özgönül, Türk Edebiyatında Hastalık Kavramı; Neyhan Ergene-Refik Soylu-Fuat Yöndemli, Türk Toplumunda Hastalıklara Verilen Adlar; Halûk Yavuz, Türkçe Tıp ve Komşu Bilim Dalları Sözlükçelerine Bir Bakış; Ayten Aydın, XVIII. Yüzyıl Osmanlı Tıbbında İki Hekim: Ömer Şifaî ve Ali Münşî; *III. Oturum B Salonu'nda* Slavka Draganova, Sivas Sancağı İçin Bulgaristan'daki Osmanlı Evrakı; Orlin Sabev, Kitap ile Hastalar Arasında: XVII.-XIX. Yüzyıllarda Yaşamış Bazı Osmanlı Hekimlerinin Tereke Defterlerinin Değerlendirmesi; Emel Kaya, Hekim Hayreddin'in *Hulasatu't-Tıbb* Adlı Eseri Üzerine Bir Değerlendirme; Adnan Ataç-Muharrem Uçar-Cengizhan Yiğitler, Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyetinin 1877-78 Osmanlı Rus Savaşında Yürüttüğü Sağlık Hizmetleri; Nurten Çankaya, Taşköprüzâde Ahmed İsmeddin Efendi'nin *Risâletü's-Şifâ li-Edvâi'l-vebâ* Adlı Risalesi ve Çevirileri; Özlem Öztoksoy, Sultan Abdülmecid Döneminde Saray Hekimleri; Mine Şehiraltı, İzmit'te Kolera Salgınları ve Alınan Önlemler; N. Ersoy-Y. Güngör-A. Akpınar, İzmit'te Hastaneler; *III. Oturum C Salonu'nda*, Haluk Perk, Haluk Perk Koleksiyonunda Bulunan Bir Kısım Antik Dönem Ecza Aletleri Buluntusu; Mehmet Kobaner-İpek Kobaner-Hamdi Okatan, Sikkelerin Işığında Anadolu Selçuklu Dönemi; Bekircan Tahberer-İlter Uzel, Tıp Tarihi Araştırmalarında Antik Sikkeler ve Sikke Literatürünün Önemi; Gündegül Parlar, Mengücekoğulları Sikkelerinin Sanatsal Yönleri; Yılmaz Selim Erdal, İkiztepe Erken Tunç Çağı İnsanlarında Trepanasyon; Şükran Sevimli, Hitit Resmi Hukukunda Yer Alan Hijyen ile İlgili Yaklaşımların Değerlendirilmesi; Ömür Dilek Erdal, Anadolu İlk Köy Topluluklarının Preferik Eklemlerindeki Osteoartrit ve Olası Nedenleri; Sezer Erer-Elif Atıcı, Türk Tıp Tarihinde Mumyalama ve Bazı Orijinal Sonuçlar adlı bildirimlerini sundular.

Perşembe gününün yorgunluğu ise Sivas Belediye Başkanı tarafından XIX. yüzyıla ait iki otantik konakta, Abdi Ağa ve Osman Ağa Konaklarında verilen akşam yemeği ile giderildi.

18 Haziran 2004 Cuma

Sempozyumun üçüncü günü, Divriği Turan Melike Hatun Darüşşifası'nda gerçekleştirildi.

Necdet Sakaoğlu, Eski Kaynak ve Belgeler Işığında Melike Turhan Melek ve Darüşşifası; Müjgan Üçer, Ahmet Şah ve Melek Turan Melek'in Başkentinden Bugüne; Yusuf Küçükdağ, Divriği Darüşşifası'nın Osmanlı Döneminde "Medrese-i Kebir" Adıyla Eğitim Kurumu Olarak İşlevini Sürdüğüne Dair tebliğlerini sunduktan sonra Prof. Dr. Nil Sarı, Prof. Dr. Ali Haydar Bayat ve bazı yetkililer tarafından Divriği'ye gösterilen ilgi ve atılması gereken adımlarla ilgili temenniler dile getirildi. Divriği'nin uluslararası turizmde yer alabilmesi için herkesin fedakarca çalıştığı gözlemlendi. Süleyman Doğan Divriği Evleri ve Ebru Sergisi Açılış'ından sonra Divriği Tabiat Varlıklarını Koruma ve Sosyal Yardımlaşma Derneği tarafından hazırlanan ve "lenger"de sunulan etli pilav yenildikten sonra Selçuklu ve Osmanlı sokaklarında gezinti yapıldı. Divriği'de koruma altına alınan ve restorasyonları devam eden konaklar bir hayli büyüleyici idi. Gezi esnasında Necdet Sakaoğlu tarafından bir evde beslenen kedinin diğer bir evin bahçesine geçmeyecek kadar terbiye edildiği, geceleri ay ışığında öten İshak kuşlarının tatlı terennümleri için Divriği'den başka bir Selçuklu gökyüzünün kalmadığı ifade edildi.

Cuma günü, bazı Kongre katılımcılarının yüzyıllar boyunca devam edegelen geleneksel Divriği misafirperverliğine tanıklıkları ile son buldu. Bir yandan mükemmel bir organizasyonun büyüleyiciliği, diğer yandan tarih ve kültür esintileri içinde Türk tarihinin eşsiz zenginliklerini gözlemlediğimiz ve dinlediğimiz bu kongreyi doyumsuz kılan bir diğer yön de kongre esnasında *Ord. Prof. Dr. A. Sübeyl Ünver Nakışbanesi Yorumuyla Divriği Ulucamii ve Şifahanesi Taş Bezemeleri* (Hazırlayanlar: Nil Sarı, Gülbün Mesara, Nusret Çolpan), İstanbul 2004; *Tabîb İbn-i Şerîf: Yâdigâr* (Hazırlayanlar: Ayten Altuntaş ve dğr.), İstanbul 2004; Uğuroğlu Barlas, *Sıbhatnüma: 1855 Saraya Sunulan Sağlık Öğütleri*, İstanbul 2004; Ruhan Özaygün, *Bilinmeyen Hazine: Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası*, İstanbul 2004; *Ord. Prof. Dr. A. Sübeyl Ünver'in Defterlerinde Sivas ve Divriği* (Hazırlayan: Mine Esiner Özen, İstanbul 2004), adlı kitapların katılımcılara hediye edilmiş olmasıydı.

VIII. Türk Tıp Tarihi Kongresi'ni düzenleyen Prof. Dr. Nil SARI ve çalışma arkadaşlarını; ayrıca bu Kongreye ev sahipliği yapan başta Sivas Valiliği olmak üzere tüm yetkilileri tebrik ediyor ve şükranlarımızı sunuyoruz.